

Valtuustoaloitteen käsittely - Valtuustoaloite lapsibudjetoinnin käyttöönottamiseksi Liperissä

Hyvinvointilautakunta 01.10.2025 § 72

19/00.02.00.01/2025

Keskustan valtuustoryhmän jätti 31.3.2025 valtuustoaloitteen lapsibudjetoinnin käyttöönotosta Liperin kunnassa.

Aloitteessa on hyvin kuvattu lapsibudjetoinnin peruseriaatteita ja hyötyjä. Lapsibudjetoinnilla tarkoitetaan talousarvion tarkastelemista lapsen oikeuksien näkökulmasta. Lapsibudjetointi mahdollistaa sen, että kunnassa voidaan tarkastella julkisten varojen käyttöä lapsiin kokonaisuutena -ei vain yksi kunnan toimiala kerrallaan, vaan hallinto- ja toimialarajat ylittäen. Lapsibudjetoinnissa keskeisenä tavoitteena on palveluiden vaikuttavuuden arvioinnin mahdolliseksi tekeminen. Lisäksi lapsibudjetoinnin avulla tuotetaan päätöksenteon tueksi tietoa, jonka avulla lapsiin kohdistuvat määrärahat voidaan tulevaisuudessa kohdentaa oikeudenmukaisemmin ja tehokkaammin.

Aloitteessa tuodaan esille, että YK:n lapsen oikeuksien komitean mukaan sopimusvaltioiden tulee ottaa kaikki lapsen oikeudet huomioon talousarvioprosessien kaikissa vaiheissa ja kaikissa hallintojärjestelmissään kansallisesti ja paikallisesti. Käytännössä tällä tarkoitetaan lapsibudjetointia. Lapsibudjetointia voidaan pitää edellytyksenä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen kokonaisvaltaiselle toteuttamiselle kuntatasolla.

Lapsibudjetoinnin mahdollisuudet

Lapsibudjetoinnin käyttöönotolla olisi paljon hyviä vaikutuksia. Seuraavassa on koottu eri valtakunnallisista lähteistä kerättyä tietoa lapsibudjetoinnin hyvistä vaikutuksista sekä mahdollisista haasteista käyttöönotossa.

Lapsibudjetointi:

1. Vahvistaa tiedolla johtamista

Lapsibudjetointi tarjoaa systemaattisen tavan seurata, kuinka julkiset varat kohdistuvat lapsiin. Tämä auttaa päätöksentekijöitä arvioimaan resurssien vaikuttavuutta ja tekemään tietoon perustuvia ratkaisuja lasten hyvinvoinnin edistämiseksi.

2. Lisää budjetoinnin läpinäkyvyyttä

Kun lapsiin kohdistuvat määrärahat eritellään ja analysoidaan, budjetin rakenne ja painopisteet tulevat näkyvämmiksi. Tämä edistää kokonaisvaltaista resurssien hallintaa.

3. Lapsen oikeuksien toteutumisen seuranta

Lapsibudjetointi toimii välineenä lapsen oikeuksien toteutumisen arvioinnissa. Se auttaa varmistamaan, että taloudelliset päätökset tukevat YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisia tavoitteita.

Lapsibudjetointia on Suomessa tehty jo muutamissa kunnissa. Oulussa kaupunki on kehittänyt omaa malliaan ja saanut lupaavia tuloksia lapsibudjetoinnin hyödyntämisestä.

Lapsibudjetoinnin haasteet

Lapsibudjetoinnin käyttöönotossa on tunnistettu useita haasteita, jotka liittyvät sekä rakenteellisiin että käytännön tekijöihin.

1. Tietopohjan hajanaisuus

Lapsiin kohdistuvia määrärahoja ei ole helppo erotella budjetista, koska ne jakautuvat useille hallinnonaloille. Tätä haastetta helpottaisi yhtenäinen toimintamalli lapsiin kohdistuvien menojen tunnistamiseksi. Apuna voisi hyödyntää digitaalisia työkaluja ja tietovarantoja.

2. Poikkihallinnollisuus

Lapsibudjetointi edellyttää yhteistyötä eri hallinnonalojen välillä. Tuloksellista yhteistyötä varten tulisi lapsibudjetoinnille luoda oma monialainen työryhmiä, joissa on kunnan eri hallinnon aloilta. Lisäksi tulee määritellä yhteiset tavoitteet ja mittarit.

3. Poliittinen ja hallinnollinen sitoutuminen

Käyttöönotto vaatii poliittista tahtoa ja johdon sitoutumista. Ilman selkeää strategista ohjausta ja resursointia lapsibudjetointi jää helposti irralliseksi kokeiluksi. Lapsibudjetointi tulisi sisällyttää strategiaan ja talousarvion valmisteluprosessiin.

4. Resurssien ja osaamisen puute

Lapsibudjetointi vaatii osaamista budjetti- ja vaikuttavuusanalyysistä sekä lapsen oikeuksien näkökulmasta. Varmistetaan johdon koulutus ja tietoisuus lapsibudjetoinnin hyödyistä ja vaikutuksista ja tarjotaan koulutusta ja työpajoja henkilöstölle, erityisesti talous- ja suunnitteluyksiköille. Kansallisesti on julkaistu asiaan tukimateriaaleja ja koulutuksia, joita voi hyödyntää.

5. Seurannan ja arvioinnin kehittämistarve

Pelkkä budjetin tarkastelu ei riitä, vaan tarvitaan myös tietoa siitä, mitä vaikutuksia panostuksilla on saatu aikaan. Toteumatietoja ja vaikuttavuutta tulisi seurata säännöllisesti ja käytössä tulisi olla vaikuttavuusindikaattoreita, jotka yhdistävät taloustiedot ja lasten hyvinvoinnin mittarit. Tulisi luoda vuosittainen raportointikäytäntö.

Käyttöönoton edellytykset

Jotta lapsibudjetointi voidaan Liperin kunnassa ottaa käyttöön, tulee olla riittävästi aikaa kouluttautua ja valmistautua mallin käyttöönottoon. Kunnat voivat käyttää hyvin erilaisia malleja ja menetelmiä, eikä ole vielä luotu yhteistä toimintatapaa. Lapsibudjetointi kaipaa kansallisia suosituksia ja ohjeistuksia. Valtakunnallinen lapsistrategiassa on linjattu, että lapsibudjetointia koskevia menettelyjä ja osaamista kehitetään laajasti yli hallituskausien, joten kansallinen työ on jo käynnissä.

Lapsibudjetoinnin käyttöönotto tulevaisuudessa on Liperissä mahdollinen. Se tukee kunnan lapsiystävällinen kunta työtä ja sen hyödyt on osoitettu vaikuttaviksi. Käyttöönottoa tulee kuitenkin valmistella huolellisesti ja se vaatii sekä taloudellisia että henkilöstöresursseja, jotka tulisi huomioida niin strategiassa kuin talousarviovalmistelussakin.

Valmistelua varten tulee:

- sisällyttää lapsibudjetointi osaksi strategiaa
- mahdollistaa valmisteluun riittävä henkilöstöresurssi ja resurssointi digitaalisen aineiston hyödyntämiseen ja analysointiin
- nimetä vastuuhenkilö tai tiimi lapsibudjetoinnin koordinointiin
- järjestää johdon ja poliittisten päättäjien koulutus lapsibudjetoinnin merkityksestä
- kartoitetaan nykyiset lapsiin kohdistuvat menot eri palvelualueilta
- perustetaan monialainen lapsibudjetointityöryhmä
- määritellään yhteiset tavoitteet ja mittarit lapsibudjetoinnille
- varmistetaan tiedonkulku ja yhteistyö eri hallintokuntien välillä
- järjestetään koulutuksia ja työpajoja henkilöstölle lapsibudjetoinnin perusteista ja käytännöistä
- etsitään sopivia vaikuttavuusindikaattoreita, jotka yhdistävät taloustiedot ja lasten hyvinvoinnin mittarit, joita hyödynnetään vuosittaisessa raportoinnissa

Vaikutusten arviointi

Lapsibudjetoinnin käyttöönotolla kunnassa voi olla monipuolisia ja merkittäviä vaikutuksia, jotka ulottuvat talouden hallinnasta lasten hyvinvoinnin edistämiseen. Käyttöönotolla on kuitenkin selkeä taloudellinen vaatimus ja se vaatii resurssointia ja sitoutumista. Lapsibudjetoinnin käyttöönotolla budjetista tulee selkeämmin hahmotettavissa, kuinka paljon resursseja kohdistetaan lapsiin ja nuoriin. Lapsibudjetointi tarjoaa konkreettista dataa päätöksenteon tueksi. Mahdollistaa resurssien vaikuttavuuden arvioinnin ja vertailun eri palvelualueilla. Budjetin tarkastelu lapsen näkökulmasta tukee YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen toteutumista. Lapsen etu tulee huomioiduksi taloudellisissa päätöksissä. Monialaisen yhteistyön lisääntyminen ja kunnan lapsiystävällisyyden vahvistuminen ja voi tukea kunnan asemaa esimerkiksi UNICEF-lapsiystävällisenä kuntana.

Valmistelija	Hyvinvointijohtaja Riitta Lappalainen
Esittelijä	Hyvinvointijohtaja Lappalainen Riitta
Päätösehdotus	Hyvinvointilautakunta päättää hyväksyä vastineen valtuustoaloitteeseen lapsibudjetoinnin käyttöönotosta ja esittää sen kunnanhallitukselle ja edelleen valtuustolle. Kunnassa lähdetään hankkimaan lisätietoa ja koulutusta lapsibudjetoinnista ja selvittämään tarkemmin mahdollisuuksia sen käyttöönottoon. Käyttöönotto on mahdollista aikaisintaan vuoden 2027 talousarvion yhteydessä. Valmistelua viedään eteenpäin osana kunnan johtoryhmän työskentelyä ja lopullisesta käyttöönotosta tehdään aikanaan erillinen päätös.
Päätös	Hyväksyttiin päätösehdotus.
Ote	kunnanhallitus
Tiedoksi	Elinympäristölautakunta
Lisätietoja	Hyvinvointijohtaja p. 040 834 7185